

DRUŠTVENIK

LETO 1931 — ŠTEVILKA 1

Po osemnajstih letih...

Na pobudo nepozabnega organizatorja naših izobraževalnih in drugih društev, Luke **Smolnikarja**, in velikega voditelja ter preporoditelja slovenskih ljudskih množic, **J. E. Kreka**, je ustanovil naš list pred tri in dvajsetimi leti posebno prilogo pod zgorajšnjim naslovom, posvečeno propagandi **društvene misli** in **katoliške prosvete** med širokimi plastmi našega ljudstva. Štiri leta je ta priloga našega lista vestno in uspešno vršila to nalogo in v znatni meri tudi pripomogla, da je danes prosvetno društveno življenje pri nas **bolj razširjeno nego v katerikoli drugi pokrajini naše države** in da se danes z visoko kulturno stopajo našega ljudstva lahko postavimo pred vsem svetom.

Razne okoliščine, ki jih tu ne bomo podrobneje razmotrivali, so povzročile, da smo pozneje to prilogo prekinili, danes po osemnajstih letih — pa stopamo z njo vnovič pred desetisoče naših naročnikov, bralcev in prijateljev. Težke **gospodarske prilike**, ki tarejo danes našega kmeta in premnoga druga nova vprašanja in okoliščine, pred katere je postavljeno danes naše ljudstvo, so vnovič, morda bolj nego kadarkoli poprej, podčrtale **važnost izobrazbe** za naše kmetijsko ljudstvo. Še izobrazencem se je danes težko spoznati v zapletenih vprašanjih, ki pretresajo ves svet, vso našo državo in tudi nas Slovence, še težje je pa svedeti to za kmeta in delavca, ki se pri svojem težkem delu in hudih vsakdanjih skrbih ne utegneta pečati še z vsemi temi vprašanji, mimo njih pa tudi ne moreta, saj **posegajo tako globoko v njihovo vsakdanje življenje in uspevanje**.

Glede na vse to so izobraževalna društva danes za naše ljudstvo morda **potrebnejša nego kadarkoli poprej**. Življenje postaja vsak dan bolj zamotano, znanost in z njo vse gospodarsko življenje napreduje skokoma, borba za obstanek posameznika in celih slojev je vsak dan težja in kdor v tem mrzličnem drvenju zaostane, ga pohodijo. To vidimo in čutimo na vsak korak, zato je neobhodno potrebno, da gremo z duhom časa, da zvesto hranimo in branimo, kar smo podedovali od naših očetov in dedov, a da tudi pozno motrimo **napredek na vseh poljih**, da sprejemamo vse dobre in koristne novosti in da v vsakem slučaju pravilno presojammo vse, karkoli se poraja in dogaja okrog nas. Posameznik, zlasti še delavec in

kmet, tega sama navadno ne zmoreta, pač jima pa pri tem jako mnogo lahko pomaga organizacija, društvo.

Zadruga in izobraževalno društvo tvorita zato dandanes še nepri- merno **važnejšo oporo za naše ljudstvo**, nego v prejšnjih časih, zato je neobhodno potrebno, da se združno in prosvetno društveno življenje oživi po vseh onih naših župnijah, kjer je morda zadnja leta zadremalo ali ga pa še sploh ni bilo in da se še poglobi povsod, kjer že obstoja. In **izobrazbi našega podeželskega ljudstva** na splošno, **društvenemu življenju** pa še posebe bo namenjena ta naša priloga. V njej bomo objavljali vse, kar je v zvezi z navedenima dvema področjema, obenem bomo pa opozarjali na vse nove pojave, vprašanja in pridobitve, ki bi zanimala ali koristila naše prijatelje.

Prosimo naše bralce, naj posvečajo tej važni prilogi prav tako zani- manje in ljubezen, kakor ga posvečajo že desetletja ostalemu listu.

Uredništvo.

Tudi knjiga je božji dar

O potrebnosti in vrednosti dobre knjige ni nikoli preveč govorjenja. Še in še moramo naše ljudstvo opozar- jati na ogromni pomen, ki ga ima ti- sk a n a beseda v današnjem kultur- nem življenju, predvsem pa seveda k n j i g a kot najtrajnejše in najučin- kovitejše sredstvo pri vzgoji posamez- nikov, najširših plasti in celih narodov. Poleg šole in prižnice zavzema danes knjiga najvažnejše mesto kot ona duhovna sila, ki more neovirano in dostikrat žal nekontrolirano priti v roke vsakega brez izjeme. Ta skoraj na nobene meje in ovire vezana pot knjige pa krije v sebi silne, nedogled- ne posledice dobrega in slabega. Zato se moramo velikanskega, naravnost usodnega pomena knjige zavedati v vsej njegovi dalekosežnosti, da pripra- vimo le d o b r i knjigi pot med naše ljudi in da slabi onemogočimo vsako razširjanje.

Kdor je le enkrat podlegel res- ničnemu čaru dobre in lepe knjige, ta bo razumel, da predstavlja knjiga v našem duševnem in duhovnem živ- ljenju nekaj nenadomestljivega in

dragocenega, kar kulturni človek ne more pogrešati. Knjiga je duševni kruh, brez katerega naše notranje živ- ljenje polagoma shira in obnemore ter izgubi smisel za vse, kar je v živ- ljenju resnično velikega in lepega.

Knjiga oblikuje človeka v njegovih najbolj skritih misli in čustvih z neko neodoljivo silo, ki se ji ne moremo upirati, če smo le količkaj dovtetni. Knjiga, tu mislimo predvsem na lepo knjigo, človeka nekako omami, začara, ga dvigne nad vsakdanje skrbi in te- žave ter mu pokaže življenje v neki luči, ki osvetli tudi najbolj dozdnevno nevidne in neznatne stvari, mimo ka- terih je hodil doslej brezbrizno kakor z zavezanimi očmi. Lepa in dobra knji- ga prinaša v naše življenje notranji red, lepoto in dobroto.

Knjige delimo na splošno v poučne in leposlovne. Dočim nam poučne knji- ge posredujejo z n a n j e o vseh mo- gočih pojavih življenja, s katerim se moremo tudi praktično okoristiti, pa nam leposlovne knjige v lepi, umet- niški obliki slikajo življenje, ne da bi se mogli iz njih neposredno česa »na-

učiti. Če v kaki povesti beremo n. pr. opis pokrajine, ne izvemo sicer koliko kvadratnih kilometrov meri in koliko ima nadmorske višine, pač pa vzbudi v nas tak opis neka posebna čuvstva, podobna onim, ki jih imamo pred lepimi slikami. Tudi iz lepih slik, ki n. pr. predstavljajo Marijo ali Pomlad ali Družino, se ničesar ne »naučimo«, pa vendar ne moremo reči, da so za življenje brez pomena in da je zapravljanje časa, če jih ogledujemo in se na njih naslanjamo. Lepa knjiga ne bistri toliko našega razuma, temveč vpliva predvsem na naše srce in na

celotno našo osebnost. Lepa knjiga nas nekako vzbudi in iztrga iz topega, praznega životarjenja ter nas prisili, da začnemo živeti tudi na — znotraj. Po branju lepe knjige se dostikrat čutimo nekako prečiščene, svobodnejše in plemenitejše. Kakor da je izginila iz nas vsa grobost, sovražnost, krivičnost in umazanost. Seveda pa se moramo tudi sami prizadevati, da učinka lepe knjige v sebi ne uničimo, marveč da ga ohranimo in še poglobimo. Dobra in lepa knjiga je resnično božji dar. Ne bodimo nespametni in ne zavračajmo ga!

Kmet in radio

Prav zanimivi so odgovori, katere je prejel francoski list »Radio-Agricole« na vprašanje, katere moderne iznajdbe so za kmeta najbolj koristne? Največ odgovorov se je glasilo: električna luč, za temi vodovod in na tretjem mestu je radio. Koliko naših kmetov in Dolenjskem je danes razsvetljenih z električno lučjo, premnogi domovi so oskrbljeni z dobro pitno vodo iz vodovodov, kako redki pa so kmetijski domovi opremljeni z radio aparati. To je pač dokaz, da je ta naprava pri nas še precej neznan in da ima ta ali oni neutemeljen pomislek proti tej moderni iznajdbi in da je prav to vzrok zakaj si slovenski kmet še do danes ni nabavil radio aparata. Amerika ima n. pr. danes že nad 8 milijonov radionaročnikov, in med temi jih je ena četrtnina, torej nad dva milijona, kmetov in farmarjev. Radio Ljubljana ima sedaj približno 6700 naročnikov, pa jih je med temi komaj 500 kmetov.

Zakaj je radio, skoraj bi rekel, pravtako potreben za našega kmeta kakor je električna luč in voda? Poudariti je treba, da mora poljedelec v današnjih težkih razmerah biti pravtako izvežban obrtnik, kakor obrtniki in trgovci po poklicu. Nikakor ne zadostuje več, da si samo dober gospodar, da poznaš njive in travnike, da

imaš v redu hlev, da vodiš točno knjigo dohodkov in izdatkov. Vse to je le predstopnja na potu do uspeha, glavna stvar pa je, da boš svoje pridelke ugodno prodal. Treba je dobro poznati dnevni trg, in kdo drugi te more bolj hitro o tržnih cenah poučiti kakor radio, ki prinaša tržna poročila. Časopisi prihajajo večkrat prepozno, in ko dobiš v roke list, so se cene že zdavnaj spremenile. Za kmeta pa je glavno, da dobi čim večje dohodke iz svojega posestva in to bo dosegel, ako bo točno poučen glede tržnih cen.

Zlasti v poletnem času, v času setve, žetve in košnje, je kmetovalec odvisen od vremenskih prilik. Dobro je, če je dnevno obveščen kakšno bo vreme naslednji dan, nihče drugi ne more dnevno dvakrat kmeta obvestiti o napovedi vremena, kakor edino le radio. Za naše kraje prav točno uga-ne vreme dunajska vremenska napovedovalnica. Saj ima na Karavankah na visokem Obirju moderno opazovalnico. Pretežen del Slovenije je torej odvisen od dunajske vremenske napovedovalnice, od katere daje Radio-Ljubljana dnevna obvestila.

Zakaj je še radio potreben našemu kmetu? Zato, ker Radio Ljubljana nudi kmetu njegovo strokovno izobrazbo. Nedeljo za nedeljo se vrste predavanja, katera imajo prvovrstni strokov-

njaki na kmetijskem oddelku dravske banovine. Do 40 predavanj letno nudi kmetijska ura, ki je ob nedeljah dopoldan. Tukaj izve kmet kar je nujno potrebnega glede živinoreje, glede travnikov, gozdov, glede vinogradništva, čebelarstva, sadjarstva itd. Točno je podučen o kmetijskih strojih, o umetnih gnojilih. Radio Ljubljana pa nudi poleg tega vsak petek zvečer tudi kmetiski gospodinji potrebno izobrazbo, ki jo rabi pri svojem gospodinj-skem delu. Kako se pripravljajo jedila, kako snaži in zrači stanovanje, kako dobra mati vzgaja svoje otroke, vse to sliši tudi kmetiska gospodinja potom radia, ako ima sprejemni aparat v hiši.

Za kmetiska dekleta, pa tudi žene, je vpeljala ljubljanska radio postaja letos zanimivo uro pod naslovom: Kmetisko dekle in žena. Vsako nedeljo popoldne ob treh podaja notranjo srčno izobrazbo ženam in dekletom predavateljica gđc. Lebarjeva. Nešteto je vprašanj, na katere ne dobi kmetiska žena in dekle odgovora, razven pri kmetiski uri potom radia. Zato bo skrben gospodar ustregel želji in prošnji

svoje žene in svojih otrok, ter jim pre-skrbel prepotrebni sprejemni aparat. Prevažna za slehernega kmeta je tudi higiena. Vsak teden po pol ure nudi Drž. higienski zavod potom radia vsa potrebna navodila: kako si ohranimo zdravje, kako se obvarujemo bolezni, kakšna hrana je potrebna za kmeta, delavca. Koliko nepotrebnih stroškov in izdatkov si prihrani oni, kateri uravna svoje življenje po navodilih higiene. Radio ti bo postal najboljši svetovalec pri tvojem dnevnem opravilu, pomočnik pri delu, učitelj v go-spodinjstvu, v tihih večernih urah pa ti bo nudil obilo razvedrila in zabave. Postal bo tvoj vsakdanji prijatelj, kateri bo večer za večerom zlasti sedaj v zimskem času zbiral družino okrog sprejemnega aparata. Prepričani smo, da bo ta čudež nove tehnike kmalu našel tudi na deželi zvestih poslušalcev in bo s tem dosegel tisto važnost, katera mu po svoji nalogi gre. Vse nasvete glede nabave aparatov, glede cen, glede priglasov, na vse to ti odgovori Prosvetna zveza v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5.

Kam gremo letos?

Slovinci smo od nekdanj radi potovali. V prejšnjih časih, ko poučna in zabavna potovanja v današnjem smislu besede vsaj pri preprostem ljudstvu še niso bila tako razvita kot dandanes, so romali naši ljudje k slovitim tujim božjim potom po daljnih deželah, kakor k sv. Jakobu na Špansko, v Kelmorajn na Nemško, v Rim in drugam. Res je, da jih je gnala tja pobožnost, toda svojim verskim čuvstvom bi mogli vsekakor zadovoljiti tudi bližje in bi jim ne bilo treba za to uporabljati celih mesecev. Da so se podajali tako daleč, je gotovo močan vzrok tudi ta, da so želeli videti tuje dežele in spoznati tuje narode.

Dandanes, ko so prometna sredstva tako silno izpopolnjena, je temu nagonu po potovanju v neznane dežele seveda neprimerno laže ustreči, nego ne-

koč, saj nas železnica, avto in ladja za razmeroma majhen denar in v najkrajšem času pripeljeta kamorkoli si skoro želimo. In da živi v nas Slovencih še vedno nekdanji čut, vidimo vsak dan. Kadarkoli se je organiziraló v zadnjih časih pri nas kako potovanje, skoro vselej je bilo udeležencev več kot dovolj, kljub temu, da je stiska za denar vedno večja. Glede na to je naša Prosvetna zveza osnovala pred par leti poseben potovalni odsek, ki ima namen organizirati cenena in zanimiva potovanja. V zadnjih letih je priredil že celo vrsto takih večjih in manjših potovanj, n. pr. v Lurd, v Rim, v Jeruzalem, v Pariz, na Sv. Višarje, na Korčško itd. Zadnje leto se je pa ta odsek še izpopolnil in bo odslej vsako leto pripravil večje število krajših in daljših potovanj po do-

movini in tujini, tako da si bo mogel vsak za razmeroma majhen denar privoščiti lepo poučno in zabavno potovanje.

Za letos so nameravana naslednja potovanja:

I. Potovanje v Sirijo, Palestino in Egipet se bo vršilo od 19. aprila do 11. maja. Izletniki se vkrcajo na motorno ladjo »Monte Rosa«, last družbe Hamburg Süd, 19. aprila ob 2 popoldan v Genovi, odkoder pluje ladja v Neapelj, da obišejo izletniki Vezuv in Pompeje. 25. aprila pristanejo v Beirutu, odkoder napravijo izletniki z avtobusi izlet v Balbek, od tam odpljujejo v Haito, kjer se 27. aprila izkrcajo za izlete po sveti deželi. 1. majnika se odpeljejo iz Haita v Port Said, da si ogledajo Kairo in obišejo piramide. 4. maja odplove ladja iz Port Saida in pride 8. na otok Krf, kjer obišejo naši izletniki kopalnišče, kjer počivajo hrabri srbski vojaki iz za časa svetovne vojske. Ogledajo si tudi Ahileon, nakar odplovejo proti Boki Kotorski in pridejo 10. maja ob 4 popoldne v Benetke. Celokupno prevozijo izletniki 7000 km. Stroški za to potovanje znašajo 8 do 10 tisoč Din. Za to potovanje se je treba prijaviti do 19. februarja.

II. Na Spitzberge, na Severni Rtič ter v arasne švedske Fjorde se bo vršilo potovanje od 5. do 23. avgusta. Izletniki se vkrcajo v Hamburgu na motorno ladjo »Monte Rosa«, odkoder odplovejo proti Severnemu morju in dosežejo Spitzberge 13. avgusta, 16. avg. obišejo Severni Rtič, nakar se vračajo ob švedski obali nazaj proti Hamburgu, kamor dospe ladja 28. avgusta ob 19. Izletniki prevozijo po morju 8519 km. Celokupni izdatki za to potovanje znašajo 8 do 10 tisoč Din. V vsoti je zapopadena tudi železnica Ljubljana—Hamburg in nazaj. Za to potovanje se je treba prijaviti vsaj do 5. junija in je treba plačati do takrat celo vsoto.

III. V Dalmacijo in Grčijo bo potovanje od 2. julija do 10. julija, in sicer z ladjo »Kraljica Marija«, last Jugoslovanskega Lloydja. Ladja odplove 2. julija ob 16 iz Sušeka in se ustavi v Ši-

beniku, odkoder lahko napravijo izletniki izlet k slapovom Krke. Isti dan si ogledajo izletniki Split, naslednji dan pa Dubrovnik. V Kotoru se ustavi ladja toliko časa, da imajo izletniki priliko obiskati Lovčen in Cetinje. 6. julija se mudijo izletniki na otoku Krfu, kjer obišejo Achileon, 8. julija pristane ladja v Nauplie, odkoder obišejo potniki Mykene, Tiryns, Argos in Epidaurus, 9. in 10. julija posetijo izletniki Atene in napravijo izlet v Daphni in Eleusis, 12. julija prispe ladja zopet v Dubrovnik, obiše otko Korčula in Hvar ter se povrne 14. julija v Split. Cena za celotno potovanje znaša za kabino z 2 do 3 posteljami 3600 Din, za kabino z 1 ali 2 posteljama se plača 4600 Din; ladja ima samo prvi razred. Na ladji se nahaja prvovrstni salonski orkester. Parnik je opremljen z vsem komfortom ter ima tudi kopalnico z odprtim bazenom na krovu. Za to potovanje se je treba oglasiti do 15. maja.

IV. Potovanje v Francijo bo od 6. do 18. julija, in sicer bodo izletniki letos potovali skozi Svico v Einsiedeln, Zürich, Genevo, Lion, Marseilles v Lurd, kjer bodo 11. in 12. julija. Od tu potujejo preko Bordeaux v Pariz, kjer ostanejo par dni in se vrnejo 18. julija v Ljubljano. Stroški za to potovanje znašajo 3800 Din. Prijaviti se je treba do 1. junija.

V. Majniški izlet s pomočjo avtobusa bo 16. in 17. majnika na Koroško. In sicer se odpeljejo izletniki 1. majnika zjutraj ob 8 iz Ljubljane preko Podkorenškega sedla v Beljak k Osojskemu jezeru. Obišejo Kanzelberg in zvečer prenočujejo v Porečah na Vrbskem jezeru. Naslednji dan obišejo Celovec, Gospo Sveto in se vrnejo čez Zelezno klapljo, Jezerski prelaz v Ljubljano, kamor dospejo ob 6 zvečer. Cena za vožnjo, hrano in stanovanje znaša 400 Din. Prijaviti se je treba do 1. maja.

... **Na Plitvice** priredi Prosvetna zveza majniški izlet z avtobusom iz Ljubljane preko Novega mesta, Karlovca, in sicer ob binkoštnih praznikih. Odhod iz Ljubljane na binkoštno nedeljo ob 8. Izletniki prenočujejo v hotelu »Plitvice« in

se naslednji dan 25. maja vrnejo preko Ogulina, Vinice, Crnomlja, Novega mesta v Ljubljano, kamor dosepejo ob 7 zvečer. Na tem potovanju se bo nudila izletnikom prilika, da si ogledajo umetniške spomenike Dolenske in Belekraine. Stroški za vožnjo, hrano in stanovanje za oba dneva znašajo 500 Din. Priglasiti se je treba do 10. majnika. Oba avtobusna izleta priredi Prosvetna zveza s 27 sedežnim Hojakovim avtobusom, ki je letos vozil med Ljubljano in Bledom. V slučaju ugodnega vremena je avto odkrit in so sedeži tapcirani

in udobni. Vsak izletnik ima na razpolago sedež, zato je število izletnikov omejeno za izlet na Koroško in na Plitvice na 27 oseb.

Vsa pojasnila in podrobne načrte nudi Prosvetna zveza vsem onim, ki reflektirajo na katerokoli zgoraj označeno potovanje. Poleg tega smo na razpolago podati tudi nasvete glede potovanja v Grčijo, Carigrad in Severno Afriko od 14. maja do 1. junija ter potovanje na Severni Rtič od 13. do 28. julija, ki ga priredi družba Hamburg Süd.

DROBIŽ

Iz prosvetne organizacije

Potovalna pisarna ljubljanske Prosvetne zveze (Miklošičeva c. 5) posluje vsak delavnik. Kdor bi se želel udeležiti kakega potovanja, o katerih objavljamo spredaj poseben članek, naj se zgleda za podrobnejše informacije pisмено ali ustmeno pri P. Z.

»Društvenik.« Svetujemo in priporočamo vsem društvom, da si našo prilogo shranjujejo, ker bo objavila še vse potrebno gradivo, ki bo za društva trajne vrednosti. Pregledujejo naj ga zlasti odborniki, enako pa tudi vsi ostali člani, saj društvo res živi samo tedaj, če vlada zanj čim največje zanimanje pri vseh članih. V listu bomo radi objavljali tudi taka poročila o društvenih prireditvah in delovanjih, ki bi utegnila zanimati tudi po drugih krajih in iz katerih bi zaspana društva dobivala pobudo za oživiljenje. Enako bomo radi objavljali tudi kratko zgodovino posameznih starejših društev, če se nam pošlje, prav tako podrobne popise novih domov itd. Tozadevne dopise je naslavljati na uredn. »Domoljub« (Ljubljana, Jugosl. tiskarna) in posebej označiti, da so namenjeni za našo prilogo.

Naša knjižnica

Knjižnicam posveča velik del naših društev vse premalo pozornosti, zato bomo posvečali tej prevažni ljudskoizobraževalni panogi v naši prilogi še prav posebno pozornost. Poznamo župnije, kjer nad vse marljivo delujejo dramatični odseki, kjer se vrši skoro vsak teden kako

predavanje, kjer stoje ponosni društveni domovi, kjer valovi preživahno organizacijsko življenje na vseh poljih, a društvena knjižnica se pozabljena praši v kakem kotu in se leta in leta že nihče zanjo ne briga. In vendar je knjiga slejkoprej najvažnejše izobraževalno sredstvo, zaradi česar bi morala biti društvena knjižnica tudi ljubljencem vsakega prosvetnega društva, kateremu se posveča največ pozornosti in nege.

Mohorjeve knjige so v tem času že skoro po vseh hišah prebrali in te dni je treba obnoviti naročnino, če je še niste. Toda s tem nikakor še niste izvršili svoje dolžnosti napram Družbi in njenim knjigam. Le po pre mnogih hišah namreč puste prebrane knjige, da se valjajo nekaj časa po miznicah, od tam jih kmalu izbrskajo otroci, kmalu manjkajo platnice, čez nekaj tednov jih je komaj še spoznati, a še preden mine poletje in pridejo nove, že ni o njih skoro ne duha in ne sluha. Malokje najdeš ohranjene Družbine knjige za več let nazaj, a najti stare Koledarje, Večernice, Občno zgodovino in neštete druge prelepe knjige, ki jih je Družba izdala, je danes največja umetnost. In vendar je ni hiše, kjer bi ne bilo kake skrinje, pred otroci varne police ali kakega drugega primerne prostora za varno in trajno shranjevanje knjig in domače knjižnice, na katero bi morali biti ponosni vsi družinski člani in ki naj bi nudila zlasti v zimskih večerih najkoristnejšo zabavo starim in mladim. Kdor bi imel danes ohranjene samo Mohorjeve knjige od vseh let nazaj, bi imel vrednost večih tisočakov, toliko je ta prezaslužna Družba že izdala. Knjiga je dragocenost, zato ne pustite, da bi se uničila, temveč jih shranjujte in tekem let se bo nabrala pri hiši knjižnica, na tatero bodele upra-

ičeno ponosni že vi, še bolj pa vaši potomci.

Nove knjige. Zadnje mesece je izšlo več pomembnih knjig, izmed katerih bi marsikatero lahko nabavile posamezne hiše, domače društvene knjižnice bi morale imeti pa vse. Opozarjamo zlasti na **Ljudsko knjižnico** Jugoslovanske knjižgarne v Ljubljani, kjer je izšel za božič znameniti roman slavnega francoskega pisatelja V. Hugoja »**Leto strahote 1793**«. Delo je zajeto iz dobe velike francoske revolucije in nam opisuje boje med znamenitimi republikanci in odstavljeni dinastiji zvestimi bretonskimi kmeti. — **Cirilova tiskarna** v Mariboru pa že drugo leto izdaja prevode svetovno znanih **K. May-ovih potopisnih povesti in romanov**. O umetniški vrednosti teh del so mnenja različna, toda morda ni nobenega nemškega pisatelja, ki bi našel toliko navdušenih bralcev, kot ravno K. May. Pisatelj nas vodi po daljnih tujih deželah, med Indijanci, Arabci, Turki in drugod, in zna popisovati dogodke, kraje in ljudstva tako napeto in zanimivo, da bo našel gotovo tudi pri nas tisoče hvaležnih bralcev. Vsaj naše društvene knjižnice bi naj si jih nabavile, saj bodo gotovo vsaj K. Mayevi spisi marsikomu vzbudili že zamrzlo ljubezen do branja.

Francščina brez učitelja. To je naslov drobnih knjižic, ki jo je napisal dr. St. Leben in jo je pred kratkim izdala Jugosl. knjigarna v Ljubljani. Izšel je za sedaj prvi del, ki obsega vse najpotrebnejše iz francoske slovnice. Ker je napisano delce izredno poljudno in zato razumljivo tudi najpreprostejšemu človeku, bo služilo posebno dobro tisočim naših izseljencev na Francoskem, ki so gotovo že prvi dan občutili, kako težko je po svetu, če ne znaš jezika. Res je, da se ga sčasoma privadiš, a kako počasi gre to in koliko muke je pri tem. Taka knjižica ti pa pouk neprimerno skrajša in olajša, zato sezite po njej zlasti izseljenci.

Film in skioptikon

Film — sovražnik gledališča. V zgodovini filma zadnjih dveh desetletij se je ta beseda večkrat rabila. V prvih pričetkih, ko se je film moral boriti še z najrazličnejšimi težkočami, niso prijatelji gledališča mogli v filmu opaziti prav nobenega resnega konkurenta. Ko pa se je film že toliko izpopolnil, da se je moglo govoriti že o samostojni filmski umetnosti, ko je film že tudi izobražencu mogel nekaj nuditi.

tedaj je prvokrat padla beseda: film je že, in postane še bolj prav resen konkurent gledališča. Podčrtavalo se je včasih celo, da bo film gledališče sploh izpodrinil. Vzroki so bili od začetka čisto zunanji: malenkostna vstopnina, velika izbira najrazličnejših snovi; vsak je tu mogel priti na svoj račun; mogel se je smeјati, ali jokati, ali se diviti čudovitim senzacijam. Izredna privlačnost kinodvorane je tudi ta, da moreš stopiti vanjo svobodno, neprisiljeno, brez odvratnih družabnih formalnosti. Tudi naraščajoče število kinodvoran po večjih in manjših krajih in njih mnogobrojen obisk je delal prijateljem gledališča resne skrbi.

Toda čimbolj se je jela v filmu odražati čisto svojevrstna umetnost, tembolj so tudi izgrnjali strahovi radi konkurence. Filmska umetnost je umetnosti gledališča in njegovem principu o enotnosti kraja, časa in dejanja popolnoma nasprotna. Film rabi mnogobrojnost krajev, časovnih razlik in pestre se spreminjajočih dejanj, da ga moremo smatrati kot dovršenega in ugajajočega.

Bojazen se je pojavila tudi v tem, ker so najboljše moči ponekod zapustile gledališče in se podale k filmu. Pa to se je kmalu izkazalo, da od te strani ne preti nobena kriza, ker večina dobrih igralcev ne sme v gledališče nazaj. Svoj sprehod v filmski atelije so pač napravili iz zgolj mikavnih finančnih razlogov.

Tako je stvar stala v dobi nemega filma.

Bistveno različne so se razmere zdele, ko se je pojavil zvočni film. Kako skeptično smo v začetku gledali na to iznajdbo! Kako nesmiselno se nam je zdela trditev, da bomo mogli slišati sence na platnu govoriti. Odtrgati glas človekov od njega samega. Kaka gorostasna nesmisel! Pa bodi človek napram zvočnemu filmu razpoložen tako ali tako, eno drži trdno: zvočni film bo obstal še dolge, dolge čase in vprašanje je, če se ga bo dalo kdaj iz sveta spraviti, kajti tehnika iz katere se je posodil ni v vsej zgodovini še nikdar storila koraka nazaj.

Danes gre samo za to, da se temu mlademu, čez noč dorastlemu otroku, da duša, katera mu je dosedaj manjkala in da se vsa tehnika zvočnega filma prilagodi umetniškimi in zlasti etičnim težnjam.

Eno leto zvočnega filma je na kontinentu za nami. Mi katoličani moramo poudariti, da je nam treba prav tolike potrpežljivosti imeti z njim, kot smo jo moral imeti v pričetku nemega filma. Marsikaj nam ne ugaja, marsikaj bi radi, da bi sploh ne zagledalo belega dne, odnostno belega platna, marsikaj pa se je in se bo še ublažilo in popravilo z intenzivnim sodelovanjem katoličanov pri produkciji zvočnega filma.

In stališče zvočnega filma do gledališča? Z rojstvom zvočnega filma se je brezdvomno porodil tudi velik strah za obstoj gledališča. In to po vsej pravici. Kajti kar nam je dosedaj zvočni film nudil, ni bilo drugega, kot prefilman teater z umetno mehanično glasbo, ki je gledališke operne pevce iz velikih mest ponesel na platno v provinco, v mala mesta in vasi. Nekaj filmov nam je pač dalo novo vero v boljšo bodočnost zvočnega filma. Tako je igralec Fritz Kortner v filmu «Atlantik», ki se je proizvajal tudi v Sloveniji, pokazal da zmora zvočni film tudi še kaj drugega, izrazitejšega in svojevrstno umetniškega. Zatem pa je nastopil tisti zvočni film tako nerazveseljiv čas, ko se je jela prenašati opereta na platno. Celotno stare, klasične toliko preslavljene opere so se kratkomalo prefilmale. Tedaj je seveda vsakdo mislil, da bo to brez vsakega dvoma resna konkurenca gledališča, zlasti opernemu.

Da so se začele filmati kar cele opere in operete, je vzrok v tem, ker si producenti niso znali drugače pomagati. Filme je bilo treba producirati, silila jih je k temu zgolj gospodarska plat vprašanja, in v tej nuji so se producenti in

njih režiserji zatekli k stari, častitljivi gledališki umetnosti, ki jim je v njihovem pričetku bila v hvaležno pomoč.

Danes je ta doba že za nami. Režiserji iščejo novih snovi, novih zamislov. Kar smo v zadnjih mesecih mogli videti po naših kinogledališčih je, ne glede na še mnoge tehnične pomanjkljivosti, skoraj vse še manjvredno kakovosti. Vsi zvočni filmi se delaj po enem in istem receptu, ki velja za ves svet: Poljubna, za las privlečena ljubezenska zgodba, par krepkih plesnih slagerjev, večja ali manjša porcija sentimentalnosti, par fletkanih režijskih zamisli in gotov je nov zvočni film.

Torej tu je še iskanja in tipanja in različnih poizkusov, da se smer, v katero se bo razvijal zvočni film zloh, še ne da zaznati. Nekaj novega že lahko opazimo v novejši produkciji. Dialog se je začel precej odklanjati. Govori se samo, kar je neobhodno potrebno za razumevanje dejanja. Torej ne tako, kot na odru, ko se problem razpravlja in tolmači po živi besedi in z vso močjo govora. V zvočnem filmu pa opazimo, da se problem pojasnjuje v tesni zvezi z godbo, plesom, petjem, različnimi jeki in s par besedami, ki so potrebne za razumevanje. Seveda so še vse to pričetki in svetovni trg nam nudi še prav malo zadovoljivega.

V splošnem pa moremo reasimirati, da se gledališču ni kar nič treba bati filma. Nasprotno je zvočni film v marsičem pomagal celo do slave teatru. Znamenite operne pevce smo mogli slišati tudi v provinci, in je na ta način zvočni film nehote agitiral za gledališče. Ni pa ta strah pred konkurenco filma za gledališče prav nič škodljiv, ker tudi gledališče mora iskati novih smeri in novih etičnih idej, da bo dosegalo svoj namen in cilj ki ga ima: biti hram umetnosti in kulturno žarišče narodovo.